

Vurderinger rundt rammen, hovedoppgjøret 2022

1. april 2022

Bakgrunn

Frontfagsmodellen er bærebjelken i den norske lønnsdannelsen. I henhold til enigheten i Holden 3-utvalget (2013) bør lønnsveksten i industrien for arbeidere og funksjonærer samlet være normgivende for resten av økonomien. Siden utfallet av de lokale forhandlingene er ukjent, bør NHO, i forståelse med LO, angi en troverdig ramme for den samlede årslønnsveksten i industrien.

Ved tidspunktet for en forhandlingsløsning er overheng og tariff tillegg kjente størrelser, mens årets lønnsglidning er ukjent. Lønnsglidningen favner foruten bidrag fra lokale forhandlinger, også blant annet endringer i uttelling fra garantiordninger, akkord og uregelmessige tillegg og sammensetningseffekter.

Siden enigheten i Holden 3-utvalget dvs. perioden 2014-21, har gjennomsnittlig årslønnsvekst i industrien i NHO-området samsvart med rammeanslaget.

Den økonomiske situasjonen og utsiktene

Med omikronbølgen på hell ligger det godt til rette for et oppsving i etterspørsel og aktivitet fremover, og særlig i deler av tjenesteytende sektor. SSB og Norges Bank anslår veksten i fastlandsøkonomien til henholdsvis 3,6 og 4,1 prosent i år. Prognosene er gitt etter Russlands invasjon av Ukraina. Etter at pandemien har begrenset forbruket, er det anslått vekst i konsumet i år, selv om økte renter og høyere priser på blant annet strøm, drivstoff og matvarer legger en demper på konsumveksten. Etter markert vekst i eksporten av tradisjonelle varer i fjor, vil veksten nå kunne bli dempet av nedjusterte vekstutsikter hos våre handelspartnere. Stemningen i bedriftene er likevel god, også etter Russlands invasjon i Ukraina.

Før invasjonen lå anslagene for global vekst i 2022 relativt høyt. På kort sikt vil mindre handel, høyere energi- og råvarepriser og forsinkelser og økte forstyrrelser i verdi- og fraktkjeder bidra til å dempe aktivitetsoppsvinget. Virkningene vil avhenge av krigens videre forløp og varighet. Koronapandemien er på retur, men nye koronarelaterte nedstengninger i Kina kan likevel føre til at det tar lengre tid før flaskehalsene løser seg opp.

OECD har anslått at krigen i Ukraina kan trekke veksten i OECD-landene ned med rundt ett prosentpoeng det første året etter invasjonen. Krigen og sanksjonene vil gi større utfordringer for bedriftenes verdikjeder og mindre handel. Russland og Ukraina er begge store eksportører av viktige råvarer. I en allerede anstrengt situasjon kan lavere eksport herfra få større konsekvenser enn ellers. Råvare- og energiprisene har allerede økt mye. Det vil øke bedriftenes kostnader i hele bredden av norsk næringsliv, redusere husholdningenes kjøpekraft og svekke vekstutsiktene.

Utviklingen i arbeidsmarkedet siden mars 2020 har vært sterkt preget av koronapandemien og smitteverntiltakene. Gjenåpningen av økonomien i fjor førte til en kraftig økning i etterspørselen etter arbeidskraft. Arbeidsledigheten har blitt betydelig redusert siden pandemiåret 2020. Sysselsettingen økte i 2021 og bedriftene har utlyst rekordmange ledige stillinger. Dempet arbeidsinnvandring har bidratt til at den økte sysselsettingen har rettet seg mot innenlandsk arbeidskraft, og sysselsettingsandelen i befolkningen har økt. Det har vært en særlig sterk økning i sysselsettingsandelen blant unge. Sysselsettingen av ikke-bosatte tiltok i andre halvår i fjor. Arbeidsinnvandringen kan etter hvert ta seg opp.

Nærmere om situasjon og utsikter for industrien

Industriproduksjonen har gjennom de to siste årene vært forholdsvis svak, og nivået i desember var lavere enn i samme måned i 2020. Deler av industriproduksjonen ble dratt ned av lavere petroleumsinvesteringer. Dette rammet særlig verftsindustrien, som bl.a. benytter arbeidskraft fra utlandet. Innreiserestriksjoner har dessuten begrenset aktiviteten og gitt vesentlige merkostnader forbundet med innleie fra utlandet på grunn av Covid- og karantenebestemmelser. På den annen side opplevde bl.a. næringsmiddel-, trelast- og møbelindustrien økt etterspørsel, og disse næringene har sammen med råvarebasert industri bidratt til å trekke opp industriproduksjonen det siste halvannet året.

Den kostnadmessige konkurranseevnen, målt som timelønnskostnader i norsk industri relativt til handelspartnernes, ble svekket med 5,4 prosent i 2021. En styrking av kronkursen var hovedårsaken til dette, mens timelønnskostnadsveksten var 0,3 prosentpoeng høyere i industrien i Norge enn anslått hos våre handelspartnere. Hittil i år har industriens effektive valutakurs vært 2,4 prosent sterkere enn årsgjennomsnittet for 2021. Lønnskostnadsveksten per sysselsatt i hele økonomien hos våre handelspartnere er for 2022 anslått til 3,5 prosent.

Konkurranseevnen avhenger også av blant annet prisutviklingen på innsatsfaktorer og ferdigprodukter, samt produktivitetsutviklingen. Produktiviteten i industrien, målt ved bruttoprodukt per timeverk, steg med 1,9 prosent i 2021 ifølge foreløpige nasjonalregnskapstall. Prisene på industriens produktinnsats steg med 10,3 prosent i fjor, mens prisene på industriens bruttoprodukt steg med 0,4 prosent. Sterk prisvekst i viktige norske eksportmarkeder som energivarer og råvarer ga i fjor den sterkeste eksportprisveksten på tradisjonelle varer siden 1979. Dette bidro til at bytteforholdet for tradisjonelle varer økte omtrent like mye i 2021 som det avtok året før.

Ifølge foreløpige tall, var industriens driftsresultat på nærmere 26 mrd. kroner i 2021, på nivå med året før. Det er relativt store forskjeller mellom de ulike næringsgruppene. I verksteds- og skipsbyggingsindustrien er det foreløpig beregnet et negativt driftsresultat i 2021 på godt over 6 mrd. kroner, mens både øvrig industri og råvarebasert industri forbedret sine driftsresultat i fjor. Lønnskostnadene som andel av verdiskapingen i industrien samlet, er beregnet til 86 prosent i 2021, noe over det historiske gjennomsnittet ifølge SSBs nasjonalregnskapstall.

Ramme

På bakgrunn av vurderinger gjort av NHO, i forståelse med LO, anslås årslønnsveksten i industrien samlet i NHO-området til 3,7 prosent i 2022. Av dette bidrar overhenget med 0,9 prosentpoeng for industriarbeidere og 1,2 prosentpoeng for industrifunksjonærer. For industriarbeidere i NHO-området er bidraget fra tariff tillegg beregnet til 1,3 prosentpoeng. Resterende bidrag til årslønnsveksten i industrien som helhet er anslått glidning. Denne favner foruten bidrag fra lokale forhandlinger, også blant annet endringer i uttelling fra garantiordninger, akkord og uregelmessige tillegg og sammensetningseffekter.

Anslått bidrag fra glidningen, herunder fra lokale lønnsforhandlinger, uttrykker et gjennomsnitt, og er ikke bestemmende for forhandlinger i enkeltbedrifter eller områder, der resultatet, og dermed glidningen, kan bli høyere eller lavere. Lokale lønnsforhandlinger skal baseres på de fire kriterier, bedriftens økonomi, produktivitet, framtidsutsikter og konkurranseevne.

Det er viktig at andre forhandlingsområder tilpasser seg den rammen som det er enighet om i frontfaget.